



Wineburg, Samuel S. (1991). On the reading of historical texts: Notes on the breach between school and academy. *American Educational Research Journal*, 28 (3), 495-519.

[Josja van Dijk, 2010]

Wineburg stelde de vraag of leerlingen beseffen dat ze bij het lezen van (historische) teksten afhankelijk zijn van de 'harten' van de auteurs. Oftewel, begrijpen zij dat een tekst gekleurd is door de schrijver? Daarnaast had hij nog andere vragen, maar het kernthema is hóe mensen leren van teksten. Voor dit onderzoek liet hij een groep historici en een groep begaafde scholieren een bundel met teksten lezen. Deze teksten gingen over een slag uit de Amerikaanse onafhankelijkheidsoorlog, namelijk de Slag bij Lexington. Deze teksten bestonden uit een aantal primaire bronnen zoals ooggetuigenverslagen, maar er zaten ook krantenartikelen tussen, een fragment uit een historische roman en een schoolboek. De vraag die de personen zich moesten stellen was: In hoeverre is de bron bruikbaar en betrouwbaar? Terwijl ze onderzochte personen probeerden deze vragen te beantwoorden moesten zij hardop denken zodat de onderzoeker inzicht kon krijgen in het cognitieve denkproces.

De historici hadden diverse achtergronden en sommigen van hen hadden geen of weinig affiniteit met het onderwerp. Wat opviel aan de cognitieve denkwijze van de historici dat zij steeds probeerden de onderliggende boodschap van de tekst te vinden, oftewel, de bedoeling van de auteur. De historici redeneerden als volgt; Hoe meer zij wisten over de bedoeling van de schrijver, hoe bruikbaar de bron. De scholieren hadden hier geen oog voor. Zij keken vooral of een tekst feiten leek te bevatten en hoe meer dit het geval leek, hoe bruikbaar de bron. De schoolboektekst werd door de historici juist als zeer onbetrouwbaar beoordeeld en door de leerlingen als heel betrouwbaar, omdat deze veel feiten leek te bevatten.

Wineburg haalt eerder gedaan onderzoek aan bij de vraag wat er met iemand gebeurt als hij een tekst leest. Hij stelt aan de hand van Walker Gibson dat er sprake is van een feitelijke lezer en een 'mock-rader', iemand die op zoek gaat naar de onderliggende gedachte van een tekst. (Wineburg, 1991, p. 503). Deze twee lezers wisselen elkaar af en hoeven elkaar niet in de weg te zitten. De leerlingen leken te weinig gebruik te maken van hun 'mockreader', zij vergeleken de teksten niet en hadden geen zicht voor de maker en afkomst van de bron. Om dit te illustreren grijpt Wineburg terug op een vergelijking van Robin G. Collingwood (Wineburg, 1991, p. 511). Hij vergelijkt het leesproces met een rechtzaal waarbij de historici en de leerlingen verschillende posities innemen. De historici zijn hier de officieren van justitie die actief documenten vergelijken en beoordelen, terwijl de leerlingen de jury zijn en passief luisteren naar de bewijsstukken die zij aangedragen krijgen.

Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen liggen in de schoolboeken, want de gemiddelde schoolboektekst bevat geen 'subtekst' of een onderliggende boodschap. De nadruk ligt hier te veel op het overbrengen van feiten en niet op het zoeken van de bedoeling van een tekst. Gevolg hiervan is dat leerlingen altijd op zoek zijn naar 'de waarheid', zeker als de docent hier ook nog eens de nadruk op legt. Door deze schoolboekteksten onderscheidt geschiedenis zich onvoldoende van andere vakken, die vaak ook 'droog' en feitelijk zijn, en vereist het vak ogenschijnlijk ook geen andere aanpak. Dit is ook moeilijk, stelt Wineburg, want tekstbegrip kan getoetst worden, maar hij zegt dat er nog te weinig onderzoek is naar *historisch* tekstbegrip. Het gaat in ieder geval vooral om het omzetten van een gelezen tekst in kennis en leerlingen moeten leren om hier vragen bij te stellen. Wineburg stelt dat er veel potentie is binnen het vak maar dat deze vaardigheden ook nuttig kunnen zijn voor andere vakken, omdat tekstgeladenheid bij alle teksten een rol speelt en men dus altijd kritisch moet zijn. Volgens Wineburg moeten in ieder geval de volgende drie zaken anders; Het lesplan, het schoolboek en het beeld dat men heeft van tekstbegrip. Hier moet meer gezocht worden naar de onderliggende gedachte van de tekst, want alleen zo leren leerlingen om kritischer naar teksten te kijken.